

Jan Charytański

"Religion ohne Kirche? : das religiöse Verhalten von Industriearbeitern",
Paul Michael Zulehner,
Wien-Freiburg-Basel 1969 : [recenzja]

Collectanea Theologica 41/3, 209-210

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

wiek współczesny myśli całościowo a nie dualistycznie, „po ziemsku” i egzystencjalnie. Aby więc ustrzec się przed niebezpieczeństwem swego rodzaju eklektyzmu w podchodzeniu do Objawienia, należy ukazać że całe Objawienie jest egzystencjalne, a nie tylko pewne prawdy. Człowiek XX w. jest człowiekiem techniki i należy się zastanowić, czy utrzymywanie symboliki religijnej z okresu kultury agrarnej nie uczyni nas nieobecnymi we współczesności. Chodzi w tym wypadku o ukazanie działania Boga również w ztechnizowanym świecie. To jednak myślenie w kategoriach stosunku, a nie substancji nie może poprzedniego zastąpić, ma jedynie go poszerzyć.

Przekładanie Objawienia na język współczesny jest zadaniem całego ludu Bożego. Niemniej autor z ubolewaniem stwierdza brak dojrzałości do dialogu zarówno po stronie „tradycjonalistów”, jak i „progresistów”.

W oparciu o katechizm holenderski, jak również nowy niemiecki *Lehrplan* autor ukazuje, jak można na współczesny język „przetłumaczyć” naukę o Bogu obecnym i działającym w świecie. W tym punkcie przytacza zdania komisiarzy watykańskiej przyjmującej lub prostującej sformułowania katechizmu holenderskiego. Chrystologię w nowym ujęciu omawia autor głównie w oparciu o zagadnienie Wniebowstąpienia i uwarunkowania naszych kategorii myślowych kosmogonią żydowską. A przecież chodzi przede wszystkim o ukazanie Chrystusa i jego dzieła zarówno w stworzeniu jak i odkupieniu, które właściwie stanowią wewnętrzną jedność.

Zastanawiając się nad bezpośrednimi wskazaniami dla katechezy dostrzega konieczność wychowania nie tyle posłusznych, „grzecznych” dzieci, ile ludzi zdolnych do samodzielnego myślenia i samodzielnej decyzji. Celem zaś katechezy, według autora, jest przybliżyć dziecku całą rzeczywistość i oświetlić ją Objawieniem, ukazać jej znaczenie zbawcze.

Ks. Jan Charytański SJ, Warszawa

Paul Michael ZULEHNER, *Religion ohne Kirche? Das religiöse Verhalten von Industriearbeitern*, Wien—Freiburg—Basel 1969, Herder, s. 158.

Sobór Watykański II postawił istotne pytanie odnośnie do możliwości wiary i jej wyrazu we współczesnym świecie. Do zagadnienia tego można podchodzić zarówno od strony teologii, jak i socjologii, tj. od strony możliwości i uwarunkowań współczesnego człowieka. Omawiana pozycja stanowi przykład tego rodzaju badań naukowych. Co prawda obejmuje ona jedynie bardzo wąski zakres, a mianowicie życie religijne robotników w Austrii i to tylko w dwu okręgach przemysłowych. Badania te rozpoczął J. Schasching SJ przed opuszczeniem katedry w Wiedniu, a doprowadził je do końca i opracował dawny jego asystent P. M. Zulehner, asystent Instytutu Etyki i Nauk Społecznych na uniwersytecie wiedeńskim, oraz współpracownik Instytutu Kościelnych Badań Socjologicznych.

W pierwszej części autor dokładnie ukazuje i omawia zastosowaną metodę badań, jak również wyniki badań bezpośrednie. Stanowi je określenie przeciętnego typu przynależności do Kościoła robotników badanych okręgów, jak również czynników kształtujących typ przynależności do Kościoła.

Druga część obejmuje próbę interpretacji zebranych faktów socjologicznych. Zdaniem autora robotnicy austriaccy nie spełniają oczekiwań Kościoła jako instytucji społecznej, odnośnie wypełniania ról. Niemniej w pewien sposób identyfikują się z nim we własnej świadomości, i w pewien sposób są jeszcze w jego zakresie socjologicznym. Przeważają tu jednak nieformalne przejawy życia religijnego. Autor mówi tu o *polyzentrische Integration*.

Trzecia część pragnie sformułować pewne wskazania duszpasterskie. Przede wszystkim trzeba przyjąć wiernych takimi, jakimi są, albo raczej jakimi

uksztalowały ich warunki życia również i w Kościele. Przynależność do Kościoła poprzedza u nich prawdziwą wiarę. Wymagania im stawiane muszą liczyć się z możliwościami. Najbardziej drażliwymi punktami w działaniu duszpasterskim jest liturgia i głoszone słowo. Zdaniem autora można postawić znak zapytania wobec dziś obowiązujących tekstów liturgicznych, zupełnie obcych robotnikom. Podobnie negatywnie trzeba ocenić głoszenie słowa Bożego w całkowitym oderwaniu od problematyki życiowej, z jaką na co dzień spotykają się robotnicy w Austrii. Ponadto kontakt z robotnikami nie może się ograniczać jedynie do Mszy niedzielnej, czy szafarstwa sakramentów. Trzeba tworzyć możliwości spotkania osobowego w małych grupach. Tu również powstaje postulat tworzenia *Gemeindekirche*.

Książka omawiana nie stanowi łatwej lektury. Skorzystanie zakłada znajomość metod badań socjologicznych. Dlatego można ją polecić przede wszystkim socjologom religii. Dobrze by jednak było, by zapoznali się z nią również profesory teologii praktycznej czy też referenci tego działu w kuriach diecezjalnych.

Ks. Jan Charytański SJ, Warszawa

Wilhelm GERMANN, *Salz der Erde. Über die Sendung des Christen. Werkbuch für den Lehrer, Arbeitsmappe für Schüler*, Olten—Freiburg im Breisgau 1970, Walter—Verlag, s. 184.

Książka ta ukazała się jako pierwsza pozycja w „Serii wzorów” wydawanej pod patronatem Katechetycznego Instytutu w Luzernie. Składa się z dwóch tomów. Jeden, stanowiący swego rodzaju katechezy, przeznaczony jest dla nauczyciela. Drugi zaś złożony z luźnych kartek formatu A4 jest podręcznikiem roboczym (*Arbeitsmappe*) dla uczniów klas 7—9 (13—15 rok życia), pomysłany jako odpowiednik tomu pierwszego. Autorami tomu dla dzieci są Fritz Oser, Wilhelm German n, Karol Kirchofer.

Katechezy W. German n a powstały z praktyki katechizacji przeprowadzonej w jednej z klas szkoły podstawowej w Monachium w r. 1967/68. Właściwie są to wierne protokoły z przebiegu lekcji, która, rzecz zrozumiała, została uprzednio przygotowana według przyjętych założeń zarówno merytorycznych, jak i dydaktyczno-metodycznych nie tylko z uwzględnieniem ogólnej psychologii danego wieku, ale również uwarunkowań socjologiczno-psychologicznych danej klasy.

Zasadniczą treścią książki, jak wskazuje tytuł zaczerpnięty z Ewangelii, jest odpowiedzialność chrześcijanina za innych ludzi. Są to katechezy o tematyce misyjnej. Wychodząc jednak z założenia, że nie można budzić postawy odpowiedzialności za ludzi żyjących w odległych krajach, jeśli nie jest się otwartym na potrzeby własnego otoczenia, autor w pierwszym rozdziale mówi o apostołskich zadaniach przez czyn, słowo, przykład, modlitwę i Eucharystię względem współparafian, w drugim zaś o misyjnej odpowiedzialności Kościoła w ścisłym znaczeniu.

W stosowanej metodzie W. German n zdecydowanie nawiązuje do założeń „szkoły pracy”, „szkoły życia”, do pedagogiki przeżyciowości, przypominając za Pestalozzim, że w procesie nauczania i wychowania musi być czynny cały człowiek, jego ręka, serce i rozum. Te nie od dziś znane zasady dydaktyczne są ukazane w książce *Salz der Erde* od strony ich realizacji. Najbardziej charakterystyczną cechą wszystkich katechez jest właśnie troska nie o przekazanie sumy wiadomości, ale o kierowanie postępowaniem, życiem i to nie tylko za pomocą słowa („trzeba zrobić”), ale przez wspólne ustalanie z klasą zadań, które rzeczywiście się wypełnia. Czyn, przeżycie, wykonane zadanie stają się punktem wyjścia do omawiania i przyswajania sobie treści Ewangelii. W tym procesie, idącym od konkretnego do pojęcia, od